

## A zöld gyík (*Lacerta viridis* L.) montán élőhelye a Nyugat-Mátrában

CZAJLIK Péter  
Budapest

**ABSTRACT:** (The montane habitat of the green lizard - *Lacerta viridis viridis* LAURENTI - at Óvár in West Mátra /height above sea level 640 - 675 m/.) Author investigates the judgement of the species in the zoogeographical special literature with the help of some zoogeographical data and the oecological characterisation of a new montane habitat. The *Lacerta viridis viridis* can be found only sporadic in the Northern Highlands of Hungary under very dry and very warm microclimatical circumstances which differ significantly from the local mezoclimatical values, and among specific configurations of the terrain.

A *Lacerta viridis* LAURENTI eddig ismert mátrai, egyes alföldi és dombvidéki élőhelyei alapján bizonyos fokig kérdéssé vált a faj eddigi szakirodalmi megítélése, miszerint a zöld gyík egyes szerzők szerint heggyvidéki faj, mert a magashegységekben 1200 m-ig is felhatol. Jelen dolgozatomban szeretném ezt a kérdést megvizsgálni egy új élőhely ökológiai jellemzésével és néhány állatföldrajzi adat segítségével.

A *Lacerta viridis viridis* életmódját, ökológiai igényeit hazánkban VÁSÁRHELYI István (1944, 1965) tanulmányozta és az alábbi megállapításokat tette: "lakása valami földi vagy szikla alatti lyuk, amit vagy egértől foglal el, vagy maga kotor. Telelőre a hűvösebb napok beköszöntével vonul. Mivel nem eléggé mélyen ássa el magát, erősebb teleken sok elpusztul közülük". ENGEL, F.-M. (1971) ezt az Alpokban szerzett tapasztalatok alapján így egészíti ki: "Középeurópai faj, mint kimondottan melegkedvelő faj a Déli-Alpok lakója, sziklafalakon, köves lejtőkön és napos bokros erdőkben 1200 m-ig is felhatol..." "a *L. viridis* legtöbbször egyedül, telet át..."

Ha megvizsgáljuk a külföldi és hazai élőhelyek klimatikus viszonyait, akkor jelentős összefüggéseket ismerhetünk fel. A Déli-Alpokban lévő élőhelyek átlag középhőmérsékleti adatai és tszf. magasságuk: Sondalo (1010m) 9,0 C° - Predazzo (1020 m) 9,4 C° - Bormio (1225 m) 9,0 C°. WALTER (1963, 1968). Egyes hazai alföldi és dombvidéki élőhely mezo-klimatikus évi átlag középhőmérsékleti (IV-IX havi) adatai: Kecskemét 10,3 C° (17,4 C°), Debrecen 9,8 C° (16,9 C°), Gödöllő 9,1 C° (16,0 C°), Lőrinci 9,8 C° (16,9 C°). BACSÓ (1959).

Európa legészakibb előfordulási helye: Potsdam tszfm. 34 m 8,8 C° STESEMANN (1980), WEMUTH (1957). A fentiek alapján megállapítható, hogy a faj elterjedésének főfeltétele a hőmérséklet és nem a tengerszint feletti magasság. Ezért a síksági-montán faunaelemek közé sorolható.

### A nyugat-mátrai Óvár *Lacerta viridis* élőhelyek leírása:

Az élőhely Óvár déli oldalában, az 50 m magas természetes sziklafal, a Csóka-kő felett található 640-675 tszf. magasságban. Kitétsége D, DK. Lejtőszöge 25-47°. Meredek összefüggő árvalányhajas, - füves, - sziklagyep. A terület évi átlag középhőmérséklete - kitétségének és lejtőszögének következtében - saját mikroklíma méréseink alapján, mintegy 2,5 C° -al magasabb mint Mátraszentlászló (bázis-állomás) hasonló adata CZAJLIK (1981), így az élőhely évi átlag középhőmérséklete 9,7 C°.

Az élőhelyen tömegesen található indikátor növények ökológiai igénye hőmérséklet (T), vízgazdálkodás (W) értékben ZÓLYOMI (1964) nyomán: Stipa stenophylla T: 6k, W: 2, - Iris variegata T: 6k, W: 2, - Sempervinum hirtum T: 6, W: 0, ez hazai viszonylatban nemcsak hegyvidéki, de országos szempontból is extrém száraz és meleg termőhelyet jelez. (A gyöngyösi Sár-hegy élőhelye nagy hasonlóságot mutat). Mintegy 500 m-re található ugyanabban a hegyoldalban a Saga pedo PALLAS, DLÁH (1987) valamint kb. 300 m-re a szubmediterrán eredetű reliktum mohafaj a Leptodon smithii a Bárány-kőn (BOROS 1968).

Az élőhely extrém szárazságát (W: 2) az évi magas átlagos csapadék értékkel (820 mm) szemben az magyarázza, hogy a köves plató vékony termőtalaja nem tudja megkötni a csapadékot, mert a sziklafalnál az összes tartalékolható víz azonnal elfolyik, mivel a sziklafalnál a talajréteg teljes szélességben megszárad.

A többi Észak-Magyarországon ismert élőhely ismeretében, a Lacerta viridis viridis hazai elterjedésének meghatározását úgy pontosítanám, hogy: a Lacerta viridis viridis Magyarország északi hegyvidékén csak a helyi mezoklimatikus értékektől jelentősen eltérő, igen száraz és igen meleg mikroklimatikus körülmények között, sajátos domborzati viszonyok közt, szörványosan fordul csak elő.

Az Óvár élőhelyen végzett megfigyelések adatai:

DU 10 - 28 Csóka-kő térsége, sziklagyep, 1987. 08. 13, Csóka-kő feletti árvalányhajas, 1988. 08. 01, Óvár alsó-rét Csóka-kő felőli vége 1988. 08. 01.  
Óvár-sánc alatt 20 m-re, sziklagyep 1989. 07. 26.

A megfigyelések jelentős részét RÁCZ Istvánnak köszönhetem, akinek jelentős segítségért itt mondok köszönetet.

#### IRODALOM

- BÁCSÓ, N. (1959): Magyarország éghajlata. Budapest.  
BOROS, M. (1968): Bryogeographie und Bryoflora Ungars. Budapest.  
CZÁJLIK, P. (1981): Distribution of haseł hen (*Tetrastes bonasia* L.) determined by the correlation between circannual - rhythmic and climatic activities and climatic factors. Acta Biol. Debrecina 18: 149-188.  
ENGEL, F-M. (1971): Das grosse Buch der Alpenwelt. München.  
DLÁH, M. (1987): A fűrészlábú szöcske (*Saga pedo* /PALLAS/) újabb előfordulása a Mátra-hegységben. Föl. Hist.-nat. Mus. Matr. 17: 43-45.  
STRESEMANN, E. (1980): Exkursionsfauna Band 3. Berlin 113.  
VÁSÁRHELYI, I. (1944): Magyarország gyíkjai. Az ismeretlen birodalom 303.  
VÁSÁRHELYI, I. (1965): A kétéltűek és a hüllők hasznáról, káráról. Budapest 174-179.  
WALTER, H. (1963): Klimadiagramm-Atlas. Jena u Leipzig.  
WALTER, H. (1968): Die vegetation der Erde in ökologisches Betrachtung. Band 11. Die gemässigten und Arktischen Zonen. Stuttgart.  
WERMUTH, H. (1957): Taschenbuch der heimischen Amphibien und Reptilen. Leipzig u Jena.  
ZÓLYOMI, B. (1964): New method for ecological comparison of vegetational units an of habitats. Acta Biol. Hung. 14(4): 333-338.  
ZÓLYOMI et al. (1968): 1400 magyar növény T W R (N) értéke Kézirat.

CZÁJLIK Péter  
H-1037 BUDAPEST  
Jablonka u. 7.